

ОПАКОВКИ НА СТОКИ В ТЪРГОВИЯТА НА ДРЕБНО – СЪСТОЯНИЕ НА СЕГМЕНТА В БЪЛГАРСКИТЕ ВЕРИГИ ЗА БЪРЗОБОРОТНИ СТОКИ

Адриана Стрекаловска-Гъркова, Станислава Ковачева
Лесотехнически университет, София

Резюме

Опаковката на дребно трябва да бъде привлекателна и да съдържа пълна информация, отпечатана върху нея за всичко, което клиентът трябва да знае за стоката, марката, производителя и други важни характеристики. Опаковката в модерната търговия на дребно има ключова роля, тъй като може да увеличи оборота, да привлече повече клиенти на търговците на дребно и не на последно място да бъде включена в цикъла на повторно използване ресурсите. През 2019 г. основният фокус на търговците на дребно е намаляване на дела на пластмасите. Големите компании са стъпка напред по отношение на разработване на нови опаковки, подходящи и лесни за рециклиране. Търговците на дребно, които насърчават следните продуктови характеристики, а именно: качество, прозрачност и устойчивост ще постигнат и запазят положителен тренд на нарастване на продажбите. Пазарът на бързооборотни стоки в България през 2017 г. се е увеличил с 2% и е стигнал 10,5 млрд. лв. по данни на ICAPI. Най-големите 10 компании държат общо около 39% от пазара. Веригите за търговия на дребно правят големи стъпки в посока на редуциране на употребата на пластмаса и предприемат действия срещу продукти - изделия за еднократна употреба, както и пластмасови опаковки, в това число и на различните продукти от собствените си марки. Тенденциите в световната търговия, така и у нас са да се търси и прилага екологичен подход към опаковането.

Ключови думи: опаковки, бързооборотни стоки, търговия на дребно.

Keywords: packages, FMCG, retail.

JEL: M29, Q27, Q50.

Увод

Опаковките на стоките в магазините имат многофункционално значение. Съвременните тенденции при производство и употребата на транспортните опаковки са да се използват не само със своята защитна функция, като средство за защита на стоките при складиране, манипулиране и транспорт на товарите, а освен това се разгръща техният скрит потенциал – благодарение на икономическите, екологичните и глобалните изисквания. Транспортните опаковки са приспособени за интегриране в производствените линии, автоматично палетизиране; идентифициране и проследяване по цялата дистрибуторска верига, като освен това притежават увеличена привлекателност и функционалност в търговията на дребно и са лесни и удобни за събиране, сортиране и рециклиране или повторна употреба. В много случаи транспортните опаковки вече поемат функциите и на групови, и на потребителски опаковки [3, 5, 11].

Опаковката на дребно трябва да бъде привлекателна и да съдържа пълна информация, отпечатана върху нея за всичко, което клиентът трябва да знае за стоката, марката, производителя, екологичните характеристики, опаковката и други важни данни за участниците в логистичните вериги.

Основна цел на разработката е да обобщи количествата и особеностите при рециклиране и събиране на хартиени и картонени транспортни

опаковки във веригите за бързооборотни стоки в България, като част от цялостната политиката за устойчиво развитие на Европа и Европейския съюз, които да доведат естествено до общата цел за постигане на затворена зелена икономика. Предмет на изследването са транспортни опаковки от хартия и картон в сектора на бързооборотни стоки в България и развитието им в измерими стойности. Разработката има за цел да идентифицира тенденциите в сектора на бързооборотни стоки и тяхната дистрибуция в аспекта – оползотворяване на транспортните им опаковки от хартия и картон при продажби на дребно в динамиката на съвременното в България, като част от ЕС.

1. Методика на изследването

В изследването се използват емпирични данни и информация, които са набрани и обработени чрез следните методи:

- обработка на документи – електронни и конвенционални;
- проучване в бази данни от текущи проучвания;
- сравнителен метод – анализът се изгражда на база на сравнение на настоящи отчетни данни с такива от предшестващ период;
- графични методи – използвани са диаграми и таблици;

- схематични методи – възможност за синтезиране на получените резултати от анализите и формулиране на изводи и препоръки.

2. Съвременно състояние на сектора

Устойчивото развитие е част от общата концепция за устойчиво развитие на ЕС. Движенията за устойчивост в сектора на търговията първоначално възникват в развитите страни, в ре-

зултат на общественото безпокойство за негативното въздействие на отпадъците от бързооборотни стоки върху невъзобновяемите ресурси и почвата. Опаковката в модерната търговия на дребно има ключова роля, тъй като може да увеличи оборота, да привлече повече клиенти на търговците на дребно и не на последно място да бъде включена в цикъла на повторно използване ресурсите (фиг. 1).

Източник: НСИ.

Фиг. 1. Опаковки от хартия и картон

През 2019 г. основния фокус на търговците на дребно е намаляване на отпадъците и спестяване. Веригите за търговия на дребно в световен мащаб и в България правят големи стъпки в посока на редуциране на употребата на нерещируемите опаковки. Тенденцията, както в световната търговия, така и у нас да се търси и прилага екологичен подход към опаковането.

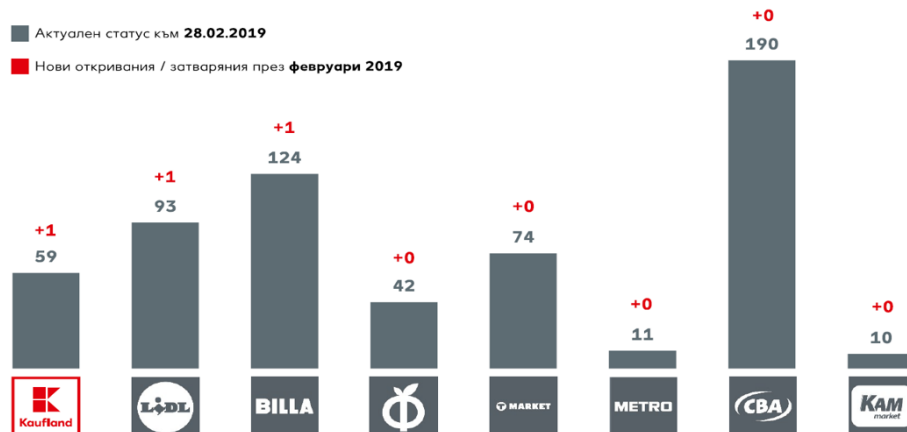
България е динамичен пазар и икономиката е с непрекъснат устойчив растеж на БВП между 3–4%. Вътрешното търсене продължава да стимулира този растеж и се очаква да се запази и през следващите няколко години. На пазара оперират няколко основни конкурента в търговията на дребно с бързооборотни стоки.

Пазарът на бързооборотни стоки в България през 2017 г. се е увеличил с 2% и е стигнал 10,5 млрд. лв. по данни на ICAP. Най-големите 10 компании държат общо около 39% от пазара. Пазарните им дялове според ICAP са следните: „Кауфланд България“ – 13,8% (58 магазина); „Лидл България“ – 7,9% (86 магазина); „Билла България“ – 6,8% (118 магазина); „Фантастико“ – 3,9% (41 магазина); „Т-Маркет“ – 2% (65 магазина); „Метро Кеш енд Кери България“ – 1,4 % (11 магазина).

При оттеглянето на Piccadilly и Carrefour – „Кауфланд България“ получава най-голям дял

от клиентите им, което му помогна да запази тенденцията на годишен ръст на продажбите. Piccadilly и Carrefour бяха засегнати от проблеми с местоположението на магазините, тъй като техните търговски обекти бяха поставени в градските търговски центрове в градове като София, Пловдив, Варна и Бургас, което привлече потребителите с намерения, различни от мащабните пазарувания на хранителни стоки.

Пазарът на бързооборотни стоки в страната за 2018 г. се оценява на 11 млрд. лв. по данни на ICAP и отбелязва ръст с 10% спрямо 2016 г. Като с най-голям дял са веригите за бързооборотни стоки – хипермаркети, супермаркети, дискаунтъри и „кеш-енд-кери“ магазини, държат около 41% от българския пазар на дребно. Пет големи чуждестранни вериги от години диктуват пазара на храни и други бързооборотни стоки в страната. През 2017 г., приходите на „Кауфланд“, „Лидл“, „Метро“, „Билла“ и „Т-Маркет, Максима“ са били 4,4 млрд. лв. при обща оценка на пазара от 6,5 млрд. лева. Последните години приходите на компаниите растат и те продължават да отварят нови магазини. През 2019 г. планът за експанзия е умерен и ще има малко на брой нови обекти (фиг. 2).

Фиг. 2. Актуален статус на пазара в България

Две са основните тенденции, които се наблюдават в света на опаковките и в сектор продажба на дребно на бързооборотни стоки. Първата е свързана със зелената вълна, обхванала индустрията, която извежда на преден план природосъобразния произход на използваните материали и възможностите за рециклирането им. Данните от изследване на Smithers Pira сочат, че до 2020 г. световният пазар на екологични опаковки ще достигне 244 млрд. долара. Втората тенденция е свързана с бума на мобилните технологии, довели до революция в търговията на дребно, които налагат опаковките на продуктите да бъдат по-информативни. Основната цел е да се намали въздействието върху околната среда, като се заменят неекологичните материали с устойчиви транспортни опаковъчни материали. Необходимо е прилагане на подхода 3R (Reduce – Reuse – Recycle) за използване на по-малко материали и транспорт, което в крайна сметка оказва положително влияние върху емисиите на CO₂.

Опаковъчната индустрия има огромен икономически принос в световен мащаб. Като всяка една индустрия, така и опаковъчната се развива постоянно благодарение на технологиите, иновациите и клиентското търсене. Благодарение на все по-високата информираност на потребителите предпочитанията за 100% биоразградимите и рециклируеми опаковки нарастват. Ефектите от замърсяването вълнуват все повече хора и съответно търсенето на опаковки, които не замърсяват околната среда, се увеличава. Тази тенденция налага използване на био еквивалентите на най-използваните опаковъчни материали, като крафт хартиено тиксо, самозалепваща хартиена лента и защитни материали като опаковъчната хартия. Много от компаниите взимат решение да използват по-екологично съобразени опаковки не само заради екологични, но и заради икономически причини – има прави-

телствени инициативи и политики, които предвиждат увеличаване на данъка върху пластмасовите опаковки, направени от по-малко от 30% рециклиран материал [6].

Резултатите от анализа показват тенденциите на развитие и ролята на логистичния сектор в България и позволяват сравнителен анализ за страните от световната икономика [10]. Хартията и картонът са материали, които в голяма степен отговарят на условията за устойчивост. Могат да се произвеждат от рециклирани суровини, а така също позволяват и последващо рециклиране. Характеризират се със здравина, сравнено с относителното си ниско тегло; естествени, топли и неутрални цветове. Материалите са леки и лесни за транспортиране; Снабдяването и оползотворяването на технологичния отпадък, може да става на регионално ниво. Опаковките от хартия и картон се предлагат в различни разновидности, отличаващи се в дебелина, грамаж, брой слоеве, структура, процентно съдържание на рециклирани и първични суровини. Това дава възможност за избор на оптимален вариант за материал, съобразен с конкретната функция на опаковката и изискванията към нея [1].

Фактът, че потребителите сами често търсят начин да използват транспортните и търговските опаковки дава индикации за това, че има смисъл да се мисли за залагане на допълнителна или продължаваща функция в дизайна на опаковката:

- оскъпяването на продукта би било наистина минимално, за това клиентите ще получат една удовлетвореност от оползотворяването на опаковката;
- ще допринесе за промяна на отношението към опаковката и за намаляването на отпадъците;
- може да се превърне в успешна рекламна стратегия;

– съвременните потребители, вероятно са готови и дори очакват подобна промяна.

Работи се в насока удължаване на живота на опаковките, като част от стратегията за намаляване на количеството на отпадъците [2].

3. Потребление на опаковки в България

Хранителната промишленост използва най-много опаковки над 70%. Конкретно опаковките за храни са малко над 50%, а за напитки малко под 20%. Всички останали стоки на пазара използват общо около 20% от опаковъчните материали и опаковки, произведени от опаковъчната индустрия. Стремешът да се представят хранителните продукти с необходимата и завладяваща атрактивност ще продължи съвместно с масово внедряване на „зелена опаковка“ [5].

В голяма част от индикаторите за устойчиво развитие и тяхното постигане по региони в България може да се наблюдава зависимост между наличието на големи вериги за търговия на дребно и техните приложени устойчиви практики за рециклиране на транспортни опаковки, според резултатите по индикатори [3, 7, 8].

Устойчивото развитие като цяло винаги се поставя там където се пресичат пътищата на околната среда, икономиката и обществото, въпреки че сега тези термини са разширили значението си и обхващат понятия като екологични системи и услуги, справедлив и траен просперитет, здраве и социална справедливост. Много автори обръщат внимание и на едно друго измерение, а именно политическа устойчивост, имайки предвид научно разработените механизми за управление, които да осигуряват устойчивото развитие [3, 8, 9].

Новите модерни материали, базирани на рециклиране, имат подобрени свойства, които насърчават ефективната повторна употреба на продуктите, рециклирането и по този начин проправят пътя за кръгов, а не линеен модел на икономика в световен мащаб [4, 11].

В контекста на всички тези тенденции е необходимо проследяване в детайли на конкретните количества предадени за рециклиране от търговците на бързооборотни стоки, както в абсолютни стойности така и в точни количества. За да се изведат конкретни тенденции и да бъдат доказани процесите на преминаване към едно по-екологично бъдеще, чрез кръговата икономика.

След обработка на данните предоставени от част от веригите за рециклираните и събрани отпадъци са представени обобщените резултати под формата на фигури (фиг. 3).

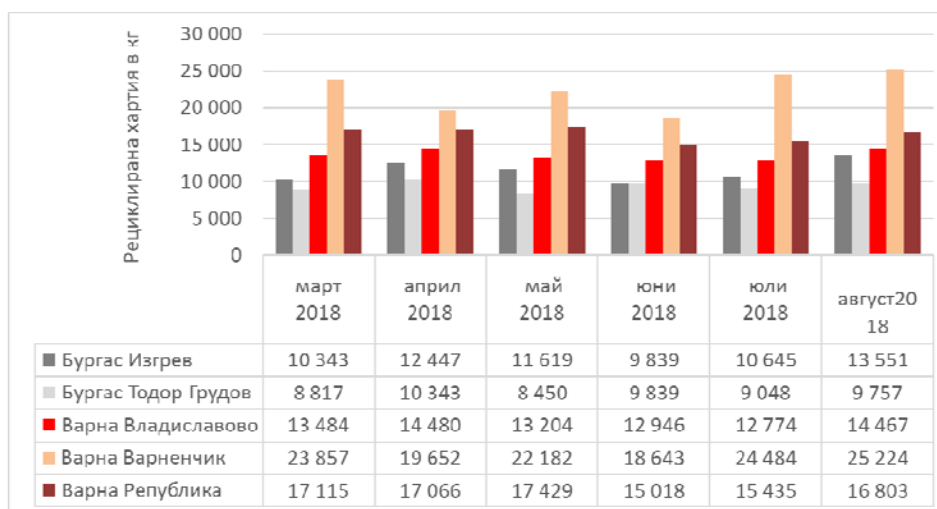

Източник: Кауфланд България.

Фиг. 3. Рециклирани количества хартия и картон в Кауфланд България в % за периода март–август 2018 г.

Анализът обхваща период от половин година, през която се наблюдава постоянно ниво на рециклираната хартия и картон през различните месеци, колебанията са сравнително малки и са в рамките на 4%. През летния месец август рециклираната хартия намалява спрямо останалите месеци, което се обуславя от отпуските и намаляване на общия оборот. При по-детайлен преглед по области се наблюдава спад в рециклирането на някои области, което показва териториалните различия и неравенства в България. Летните месеци количеството на рециклирана хартия и картон се увеличават в морските курорти и в обектите разположени в близост до тях. На фигурата се вижда динамиката в стойностите, както и зависимостта от сезонността на летните ни курортни градове – Варна и Бургас (фиг. 4).

Веригите за търговия на дребно правят големи стъпки в посока на редуциране на употребата на пластмаса и предприемат действия срещу продукти – изделия за еднократна употреба, както и пластмасови опаковки, в това число и на различните продукти от собствените си марки. От юли 2018 г. немския оператор Rewe, който управлява веригите магазини под бранд-вете Billa, Rewe, Penny и Toom, спира пластмасови изделия за еднократна употреба в своите 6 000 обекта и предлага алтернативи за многократна употреба, произведени от материали като хартия, пшеница и неръждаема стомана. Тенденциите в световната търговия, така и у нас са да се търси и прилага екологичен подход към опаковането.

Източник: Кауфланд България.

Фиг. 4. Сезонност при рециклирането на хартия и картон в Кауфланд България

Изводи и препоръки

1. Наблюдава се увеличаване на количествата събрани за рециклиране от транспортни опаковки произведени от хартия и картон.
2. Световните тенденции за повторна употреба и лесно рециклиране на опаковките се наблюдават и в българските вериги за бързооборотни стоки
3. Наблюдава се териториална и сезонна зависимост при рециклирането на транспортни опаковки от хартия и картон.
4. Анализът на събраните данни за опаковките във магазините за бързооборотни стоки показва интензивен растеж и развитие на сектора на търговия с бързооборотни и в следствие непрекъснато повишаване на количеството опаковки събирани и предавани за рециклиране.

Литература

1. Добрева-Драгостинова, И. Опаковки за храни и напитки. и др. *Хранително-вкусова промишленост*. 8. 2107. стр. 14–17.
2. Добрева-Драгостинова, Ив. *Рециклиране на хартиени опаковки чрез продължаваща употреба и допълнителна функция*. Сборник доклади. 12 октомври 2018 г. Пловдив.
3. Иванов, И. *Устойчиво развитие: регионални неравенства в България*. София. Авангард Прима. 2019.
4. Ковачева, С. *Кръговата икономика в действие. Част I. Дървеснонапълнен полипропилен*. Интел Ентранс. София. 2019.

5. Стефанов, С. *Тенденции в развитието и приложението на опаковки*. Сборник доклади. 12 октомври 2018 г. Пловдив. *Global packaging trends through 2020*. [https://www.oemmagazine.org/oem-topics/business-intelligence/global-packaging-trends-through-2020].
6. *Global packaging trends through 2020*. [https://www.oemmagazine.org/oem-topics/business-intelligence/global-packaging-trends-through-2020].
7. Ivanov, I. *An Approach for Survey of the Sustainable Development at Regional Level: Case of Bulgaria*. Conference Proceedings of International Conference Knowledge-Based Organisation (KBO 2019). Vol. XXV. No 1. 2019. pp. 255-260. [https://doi.org/10.2478/kbo-2019-0041].
8. Ivanov, I. *An Approach for Survey of the Sustainable Development at Regional Level: Case of Bulgaria. International Conference Knowledge-Based Organisation (KBO 2019)*. Conference Proceedings. Vol. XXV. No 1. Management and Military Science. 13–15 June 2019. Sibiu, Romania. 2019. pp. 249–254.
9. Jenkins, T., Simms, A. *Challenge Paper: The Green Economy*. Stakeholder Forum. 2012. pp. 1–9.
10. Kovacheva, S. *Development trends in the logistics sector in Bulgaria*. Proceedings of 58th International Riga Technical University “Scientific Conference of Economics and Entrepreneurship” SCEE ‘2017. Riga. 2017. pp. 167–168.
11. Strelakovska-Garkova, A., Kovacheva, S. *Sustainable approaches to reverse logistic state*. *Management and Sustainable Development*. 2(69). 2018. pp. 28–32.

PACKAGES IN THE MODERN RETAIL – REVIEW OF THE BULGARIAN FMCG CHAINS

**Adriana Strekalovska-Garkova, Stanislava Kovacheva
University of Forestry, Sofia, Bulgaria**

Abstract

The retail packaging should be attractive with complete information printed on it and everything the customer needs to know about the brand and the product, it all should be on the packaging. Packaging in the modern retail has a key role as it can bring more turnover and more customers to the retailers. However, there is another thing very important for the packaging – recycling. Nowadays the retail business promise to reduce the plastic, but it is the main for manufacturing the packages. The big companies are step ahead by making new recyclable packages. Retailers who promote product quality, transparency, & sustainability will flourish. The FMCG market in Bulgaria in 2017 increased by 2% and reached 10.5 billion BGN by ICAP data. The largest 10 companies hold a total of about 39% of the market. Retail chains make major steps towards reducing the use of plastic. All around the world they take action against disposable products as well as plastic packaging, including the various products of their own brands. The trend as in world trade and in our country is to seek and apply an ecological approach to packaging.